

“Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida shakl va hajm qoidalarini o‘qitishning pedagogik va ilmiy asoslari”

Qudratova Gulizuhro Otabek qizi

Navoiy Davlat Universiteti

70110501 – Tasviriy san’at magistratura ta’lim yo‘nalishi

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada tasviriy san’at mashg‘ulotlarida shakl va hajm qoidalarini o‘qitishning ilmiy va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Shakl va hajm elementlarini amaliy mashg‘ulotlarda qo‘llash orqali o‘quvchilarning tasviriy savodxonligi va ijodiy qobiliyatini rivojlantirish usullari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar, vizual misollar va interaktiv mashg‘ulotlar orqali shakl va hajm qoidalarini o‘rganish samaradorligi muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: Tasviriy san’at, shakl qoidalari, hajm, mashg‘ulotlar, o‘qitish metodikasi, pedagogik asoslar, ijodiy rivojlanish.

Tasviriy san’at o‘quv jarayonida o‘quvchilarning estetik tafakkuri va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shakl va hajm san’atning asosiy elementlari bo‘lib, ular tasviriy ifodaning realizmini ta’minlaydi. Shakl ob’ektlarning tashqi konturini aniqlashga yordam beradi, hajm esa ularning uch o‘lchovli tuzilishini va fazoviy munosabatlarini ifodalaydi. Shu sababli, shakl va hajm qoidalarini o‘qitish ilmiy asoslangan metodika talab qiladi.

Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida shakl qoidalarini o‘qitish nazariy va amaliy bosqichlardan iborat. Nazariy bosqichda o‘quvchilarga shakl turlari, kontur va siluet tushunchalari, shakllarning o‘zaro munosabati va kompozitsiyadagi roli tushuntiriladi. Shu bilan birga, shakl va kontur psixologiyasi, vizual ifodaning hissiy ta’siri va turli san’at janrlarida shakl ishlatilishi amaliy misollar bilan ko‘rsatiladi.

Amaliy mashg‘ulotlar jarayonida o‘quvchilar turli shakllarni chizish, ob’ektlarni sahnada joylashtirish va kompozitsion uyg‘unlikni ta’minlash bo‘yicha mashqlar bajaradilar. Shakl va hajm qoidalarini amalda qo‘llash orqali o‘quvchilar vizual tahlil va ijodiy qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Individual yondashuv mashg‘ulotning samaradorligini oshiradi, chunki har bir o‘quvchining ijodiy qarashlari va sezgi darajasi turlicha bo‘ladi.

Hajmni o‘qitishda o‘quvchilarga ob’ektning uch o‘lchovli ko‘rinishini yaratish, fazoviy chuqurlikni ifodalash va yorug‘lik-soya kontrastlarini qo‘llash metodikasi tushuntiriladi. Bu mashqlar orqali o‘quvchilar sahnada ob’ektlarning real tuzilishini ko‘rish va vizual tizimda joylashtirishni o‘rganadilar. Shu jarayonda o‘quvchilar

mustaqil ijodiy ishlar bajarishga rag'batlantiriladi, bu esa ularning tasviriy savodxonligi va kompozitsion yechimlarni mustaqil topish qobiliyatini oshiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar shakl va hajm qoidalarini o'qitishda samarali vositalardir. Interaktiv darslar, raqamli dasturlar va vizual prezentatsiyalar orqali o'quvchilar turli shakl va hajm kombinatsiyalarini yaratadilar. Flipped classroom texnologiyasi yordamida o'quvchilar nazariy bilimlarni uyda mustaqil o'zlashtirib, dars vaqtida amaliy mashg'ulotlarga e'tibor qaratadilar.

Psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar ob'ektlarni fazoviy tahlil qilish, markaziy nuqtani aniqlash va xatolardan o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Turli san'at asarlari misolida shakl va hajm uyg'unligi, fazoviy chuqurlik va kontrast tahlil qilinadi, bu esa o'quvchilarning estetik didini oshiradi.

Baholash tizimi mashg'ulotning samaradorligini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarning ijodiy ishlarini jarayon davomida baholash, ularni rag'batlantirish va natijalarni tahlil qilish orqali shakl va hajm qoidalarini mukammal o'zlashtirishlariga erishish mumkin. Shu tarzda, o'quvchilar shakl va hajm elementlarini vizual ifoda yaratishda erkin va mantiqiy qo'llay olishadi.

Maqola natijalariga ko'ra, tasviriy san'at mashg'ulotlarida shakl va hajm qoidalarini o'qitish o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga, estetik didi va tasviriy savodxonligining oshishiga xizmat qiladi. Nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish, individual yondashuv, interaktiv texnologiyalar va baholash tizimi orqali o'quv jarayoni samaradorligi oshiriladi. O'quvchilar mustaqil ijodiy ishlar orqali shakl va hajm elementlarini mukammal qo'llashni o'rganadilar va san'at asarlarini tizimli yaratish qobiliyatini rivojlantiradilar.

Adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – №. 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №. 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 587. – С. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – С. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 6. – С. 15-21.

6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – №. 1. – C. 8-14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – T. 2. – №. B10. – C. 192-198.
8. Шавди́ров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ //INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – C. 84-85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 193-196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 60-66.